

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU APTARNAUJANT UAB „DEILENA“ MAISTO PREKIŲ PARDUOTUVĖJE TYRIMO

2022 m. rugsėjo 29 d. Nr. (22)SN-107)SP-60
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau vadinama ir Tarnyba) 2022 m. liepos 13 d. buvo gautas pareiškėjo S. P. (toliau – Pareiškėjas) skundas dėl negalią turinčio asmens galimos diskriminacijos aptarnaujant maisto prekių parduotuvėje, (*duomenys neskelbtini*), Vilniuje (UAB „Deilena“, toliau – Bendrovė).

Pareiškėjas skunde tašė, kad jo sesuo S. P. (toliau vadinama ir – Sesuo) turi „psichinę“ (psichosocialinę) negalią („serga sunkia psichine liga“). Sesuo gyvena (*duomenys neskelbtini*), Vilniuje. Tame pačiame name yra Bendrovės maisto prekių parduotuvė. Pareiškėjas informavo, kad prieš mėnesį (nurodyta įvyko data 2022 m. birželio 10 d.) Sesuo nuėjo į parduotuvę ir be pagrindo „iškoliojo“ (taip skunde) pardavėjas (pavadino jas vagimis). Pareiškėjas paaiškino, kad Sesuo tai padarė dėl savo psichinės ligos poveikio. Po šio atvejo Sesuo į parduotuvę neįleidžiama ir jai draudžiama ten apsipirkti. Kadangi Sesuo sunkiai juda, ji negali eiti į toliau esančias parduotuves – jai labai sunku. Sesers globėja (Pareiškėjo ir Sesers motina) M. P. nuvyko į parduotuvę ir paaiškino, kad jos duktė (Sesuo) serga psichine liga, ne visada adekvačiai kalba. Pardavėjos į tai nereagavo ir toliau atsisakė aptarnauti. Pareiškėjas teigė, vėliau nuvykęs į parduotuvę, atsiprašė už Seserį, paaiškino apie jos psichinę ligą, tačiau parduotuvės pardavėjos kategoriškai atsisakė aptarnauti Seserį. Pastaruosius kelis kartus Seseriai bandant užėiti į parduotuvę, ji buvo neįleista ir neaptarnauta.

Pareiškėjas Tarnybos prašė, kad pagal jo skundą Tarnyboje būtų atliktas tyrimas ir jo seserei S. P. būtų užtikrintos asmens teisės ir galimybės apsipirkti maisto prekių parduotuvėje, esančioje (*duomenys neskelbtini*), Vilniuje.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė (toliau – lygių galimybių kontrolierė) 2022 m. liepos 21 d. raštu Nr. (22)SN-107)S-344 kreipėsi į Bendrovę ir paprašė motyvuotai paaiškinti, ar S. P. yra ribojamos galimybės įsigyti prekių Bendrovės parduotuvėje

(*duomenys neskelbtini*); jei taip – dėl kokių priežasčių; ar tai buvo susiję su jos negalia; jei sprendimas apriboti S. P. galimybes įsigyti prekių Bendrovės parduotuvėje (*duomenys neskelbtini*) buvo priimtas, kas ir kieno iniciatyva šiuos apribojimus nustatė; ar buvo svarstomi kiti, mažiau S. P. galimybes įsigyti prekių Bendrovės parduotuvėje (*duomenys neskelbtini*) ribojantys, kilusios problemos sprendimo būdai; jei taip – prašyta nurodyti juos ir atsakyti, kodėl tokie būdai nebuvo pasirinkti.

Taip pat buvo paprašyta pateikti kitą, su atliekamu tyrimu susijusią, informaciją.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t è:

2022 m. rugpjūčio 18 d. Tarnyboje buvo gautas Bendrovės direktoriaus 2022 m. rugpjūčio 11 d. raštas. Bendrovės direktorius paaiškino, kad visi be išimties gali apsipirkti Bendrovės parduotuvėje – niekam nėra ribojama teisė joje lankytis. Pardavėjos paaiškino, kad S. P. kas kartą ateina į parduotuvę agresyviai nusiteikusi, keikiasi, „kolioja“ pardavėjas ir tuo metu esančius pirkėjus. Bendrovės vadovo manymu, apsipirkti S. P. turėtų ne viena, o su ją globojančiu asmeniu. Bendrovė svarsto, kad gal tada nekiltų jokių konfliktų.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar Bendrovė, galimai ribodama S. P. galimybes apsipirkti parduotuvėje, (*duomenys neskelbtini*), Vilniuje, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš

įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis). Pagal Konvencijos 19 straipsnio c punkto nuostatomis valstybės, šios Konvencijos Šalys, pripažįsta visų neįgaliųjų lygias teises gyventi bendruomenėje, lygias galimybes su kitais rinktis ir imasi veiksmingų ir atitinkamų priemonių, kad sudarytų sąlygas neįgaliesiems visapusiškai įgyvendinti šią teisę ir būti visiškai įtrauktiems į bendruomenę bei dalyvauti joje, taip pat užtikrintų, kad neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis būtų suteikta galimybė naudotis bendruomenei skirtomis bendro naudojimo paslaugomis ir patogumais, kurie turi atitikti jų poreikius.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks

nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi, Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Analogiškos nuostatos numatytos atitinkamose Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 ir 9 dalyse.

Nagrinėjamu atveju yra žinoma, kad S. P. turi psichosocialinę negalią (skunde rašoma: „psichinę“ negalią; „serga sunkia psichine liga“). Kaip teigiama skunde, S. P. dėl savo ligos poveikio, atėjusi į jos gyvenamajame name esančią Bendrovės parduotuvę, be pagrindo „iškoliojo“ pardavėjas (pavadino jas vagimis). Pasak Pareiškėjo, po šio įvykio S. P. neįleidžiama ir jai draudžiama ten apsipirkti. S. P. sunkiai juda, dėl to negali eiti apsipirkti į kitas (tolimesnes) parduotuves.

Bendrovės direktorius paaiškino, kad kas kartą S. P. ateina į parduotuvę agresyviai nusiteikusi, keikiasi, „kolioja“ pardavėjas ir tuo metu esančius pirkėjus. Bendrovės direktoriaus teigimu, S. P. apsipirkti turėtų eiti ne viena, o su ja globojančiu asmeniu.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatas, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą

būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Kaip galima suprasti išanalizavus susidariusią situaciją, galimybė pirkti prekių Bendrovės parduotuvėje S. P. buvo ribojama dėl jos elgesio, kurį Bendrovės direktorius apibūdino kaip agresyvų – S. P. keikėsi, „koliojo“ (manyta, kad tiek Pareiškėjas, tiek Bendrovės direktorius turėjo omenyje, jog įžeidžiamai elgėsi su žmonėmis) pardavėjas, kitus parduotuvėje esančius asmenis. Pažymėtina, kad Pareiškėjas patvirtino, jog būtent dėl to (S. P. elgesio) yra kilęs konfliktas su Bendrovės valdoma parduotuve.

Svarbu pažymėti, kad S. P. elgesį, pasak Pareiškėjo, lemia jos psichosocialinė negalia, t. y., Pareiškėjas teigė, kad Sesuo negali valdyti savo veiksmų / emocijų. Taip pat pabrėžtina, jog prekių pardavėjai ir paslaugų teikėjai privalo apsaugoti tiek savo darbuotojus (pagal Lietuvos Respublikos darbo kodeksą, darbdaviams yra taikoma pareiga sudaryti saugias darbo sąlygas darbuotojams), tiek savo klientus (pavyzdžiui, Lygių galimybių įstatyme numatyta pareiga apsaugoti asmenis nuo priekabiavimo).

Beje, atkreiptinas dėmesys, jog, pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 481 straipsnio 1 dalies nuostatas, necenzūriniai žodžiai ar gestai viešosiose vietose, įžeidžiamas kibimas prie žmonių, kiti tyčiniai veiksmai, kuriais siekiama pažeisti viešąją tvarką ir žmonių rimtį, užtraukia baudą nuo trisdešimt iki vieno šimto keturiasdešimt eurų. Aišku, svarbu pažymėti, kad, pagal Administracinių nusižengimų kodekso 10 straipsnio 1 ir 2 dalies nuostatas, asmuo, kuris, darydamas šiame kodekse uždraustą veiką, dėl psichikos sutrikimo negalėjo suvokti jos esmės arba valdyti savo veiksmų, už padarytą administracinį nusižengimą pagal šį kodeksą neatsako.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad ne visais atvejais įmanoma suderinti šias skirtingas pareigas ir visais atvejais, neatsižvelgiant į kitų asmenų (parduotuvės darbuotojų ir parduotuvės lankytojų) interesus bei saugumą, laikytis principo, kad negalią turinčiam asmeniui turi būti sudaromos sąlygos apsipirkti parduotuvėje. Dėl šių priežasčių manytina, kad S. P. išprašymas iš parduotuvės, kai ji elgiasi agresyviai ir kimba prie žmonių, galėtų būti laikomas proporcinga priemone siekiant sudaryti saugias sąlygas tiek Bendrovės darbuotojams, tiek kitiems pirkėjams. Konstatuotina, kad nagrinėjamu atveju nėra pagrindo teigti, jog Bendrovė pažeidė Lygių galimybių įstatyme numatytas pareigas.

Neatsižvelgiant į tai, paslaugų teikėjai ir prekių pardavėjai turi imtis visų įmanomų veiksmų, kad sudarytų galimybes psichosocialinę negalią turintiems asmenims naudotis jų paslaugomis ir įsigyti prekių. Nagrinėjamu atveju, remiantis Lygių galimybių įstatymo

17 straipsnio 2 dalimi, Bendrovei rekomenduotina sudaryti sąlygas S. P. įsigyti prekių parduotuvėje visais atvejais, kai jos elgesys apsipirkimo metu netrikdo viešosios tvarkos, nežeidžia parduotuvės darbuotojų bei klientų garbės ir orumo.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 5 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, kadangi nepasitvirtino jame nurodyti pažeidimai.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Bendrovę.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė